

PO MOTIVIH SLIKANICE
Barbare Simoniti IN Petra Škerla

Andrej Nespaneč

PREDLOGI ZA PRIPRAVO NA OGLED PREDSTAVE

Andrej je deček, ki ima vsak večer težave z uro. S tisto, ob kateri bi moral iti spat. Njegova mama potrebuje veliko energije, da sinčka večer za večerom spravi v posteljo.

In Andrej je deček, ki ima zelo bujno domišljijo. Tako zelo bujno, da namesto mize v jedilnici vidi veliko ladjo, v zavesah na oknih prepozna jadra, ploščice parketa na tleh pa so zanj valovi morja ... V snu ga vsak večer obiščeta dve pošasti, zaradi katerih ga noč za nočjo tlači mora. Neke noči pa sanja o morju, o valovih, o kitu ... Ko se obe pošasti kita ustrašita, se mu sam pogumno postavi po robu ... in ga končno premaga – strah namreč.

Zgodba pripoveduje o težavah staršev in otrok, ki se na prvi pogled zdijo povsem običajne in jim morda prav zato namenjamo premalo pozornosti. Ukvarja se z otroško domišljijo, ki sproža strahove in otrokom v omarah slika pošasti.

Slikovita pripoved s številnimi metaforami postavlja mnoga vprašanja, ponuja številne odgovore, predvsem pa malim in velikim bralcem nežno buri domišljijo.

O EKIPU USTVARJALCEV

Jack Timmermans, režiser

Nizozemski koreograf Jack Timmermans se je po zaključenem izobraževanju na Akademiji za ples Brabant najprej posvetil pedagoškemu delu. Leta 1987 se je zaposlil na Akademiji za ples v Tilburgu, kjer je s svojimi študenti ustvaril številne koreografije na različnih področjih plesnih umetnosti (džez, plesno ekspresionistično gledališče, folklor ...). Kasneje se je posvetil predvsem lastnemu plesnemu ustvarjanju. Leta 1994 je ustanovil plesno organizacijo *De Stilte*, katere produkcija je namenjena otrokom in mladini. Timmermans je ustvaril številne plesne predstave za otroke in mladino; navdihuje ga predvsem spomin na otroštvo: »Že od zgodnjega otroštva sem se rad zatekal v domišljjski svet, bodisi svoj bodisi svet drugih. Srčno si želim, da bi lahko vsak otrok na svetu vstopil v tak (domišljjski) svet.«

Stevko Busch, avtor glasbe

Stevko Busch, pianist in skladatelj nemškega rodu, je študiral na Konservatoriju za glasbo v Amsterdamu ter po študiju sodeloval z različnimi priznanimi glasbeniki. S svojim triom *Box of Toads* je leta 2001 prejel nagrado JaazArt. Je skladatelj s širokim glasbenim znanjem, sklada glasbo za sodobne ansamble, za filme in gledališke predstave. Vodi tudi različne delavnice, kjer klasične glasbenike seznanja z neskončnim razponom sodobnih improvizacijskih tehnik.

Pink Steenvoorden, scenograf in oblikovalec svetlobe

Scenograf Pink Steenvoorden je študij matematike zamenjal za študij fotografije in ga združil s študijem gledališkega oblikovanja. Vse od leta 1988 oblikuje scenografije za številne gledališke in plesne predstave ter sodeluje s številnimi priznanimi koreografi in režiserji, za svoje delo pa je bil tudi nagrajen.

Wiktorija Czakon, kostumografka

Wiktorija Czakon, kostumografka poljskega rodu, se je najprej ukvarjala s plesno umetnostjo in za svoje dosežke prejela številne nagrade. Skozi leta umetniškega ustvarjanja na odru pa je v njej rasla želja po modnem oblikovanju in kostumografiji. V oblikovanju lika »od zunaj«, kot kostumografka, je videla velik izziv, ki je zanjo pomenil nov korak v umetniški karieri.

ALI STE VEDELI ...

KAJ JE SPANJE?

Strokovnjaki so ugotovili, da je spanje stanje čuječnosti organizma, med katerim so možgani aktivni; je izjemno pomembno za spomin, imunski sistem, rast in razvoj. Spanje je razdeljeno na različne faze, od katerih sanjamo načeloma samo v eni. Količina spanja, ki jo človek potrebuje, je odvisna od posameznika. Potrebo po spanju in spanje samo uravnava hormon melatonin, ki se začne izločati zvečer, ko se začne temniti. Takrat nam pade tudi telesna temperatura in postanemo zaspani. Melatonin se najbolj izloča med 2. in 4. uro zjutraj, pod vplivom dnevne ali umetne svetlobe pa se izločanje tega hormona popolnoma ustavi.

KAJ SO SANJE?

Raziskovalci se že stoletja ukvarjajo s sanjami, natančnega odgovora o tem, kaj sanje so, pa še zmeraj nimamo. Obstajajo različne teorije, ki pomen sanj razlagajo povsem različno: od tega, da lahko s sanjami napovedujemo prihodnost, do tega, da s sanjami razčiščujemo svoje probleme.

Dejstvo pa je, da sanjajo vsa višje razvita bitja, tudi hišni ljubljenci in celo zlate ribice. Znanstveniki so dokazali, da otroci sanjajo več kot odrasli.

Sanjajo tudi slepi ljudje. Pri tistih, ki so slepi od rojstva, so sanje omejene na zvoke, vonj in tip, pri tistih, ki so oslepelili po sedmem letu starosti, pa se v sanjah pojavljajo tudi vidne podobe, katerih frekvenca in jasnost pa se z leti zmanjšujeta.

KAJ SO NOČNE MORE?

Po mnenju švicarskih raziskovalcev leži center za sanje v zadnjem delu možganov, v bližini področja, ki je odgovorno za prepoznavanje obrazov in okolice, pa tudi za čustva in vizualni spomin.

Nočne more naj bi kazale na bolj intenzivno doživljanje posameznih obremenjujočih vsebin in se pogosto pojavljajo tako dolgo, dokler se stiska ne razreši.

Pri otrocih, ki ne doživljajo frustracij in omejitev, saj jih starši ščitijo pred vsem, se med tretjim in petim letom starosti pogosto pojavljajo nočne more, ki zagotovijo vsaj del frustracij, ki so nujno potrebne za osebni razvoj.

STRAH PRED SPANJEM

Strokovnjaki razlagajo, da je strah otrok pred spanjem posledica tega, da otroci pogosto ne morejo urediti svojih čustev in tako lahko le redko povedo, kaj jih vznemirja. Otrok podnevi deluje veselo in uravnoteženo, vendar se zvečer, ko je temno in tiho, lahko počuti nemočnega in plahega. Otrok je v postelji sam, nima igrač in prijateljev, da bi se z njimi zamotil. Ostane sam s svojimi občutki, vtisi in fantazijami ...

PRIMARUHA

Obišči najbližjo knjižnico in si sposodi slikanico *Andrej Nespanec*, po kateri je nastala uprizoritev. Pozorno jo preberi in naletel boš na besedo primaruha, ki je skoraj gotovo ne poznaš. Beseda je starinska in izraža podkrepitev trditve ali začudenja (npr. pri moji veri, prisežem ...).

USPAVANKA

Po nekaterih zgodovinskih virih naj bi bila prva uspavanka vgravirana v majhno glinasto ploščico že dva tisoč let pred našim štetjem. V klinopisu naj bi jo zapisal babilonski pisar. Namen uspavank je bil od nekdaj uspavati otroka, kar pa še ne pomeni, da je bila njihova naracija od nekdaj pomirjujoča. Strokovnjaki razlagajo, da so bile za časa babilonske civilizacije teme uspavank velikokrat zastrašujoče. Njihov namen je bil preglasnemu in nemirnemu otroku dopovedati, da bo zbudil demona, ki ga bo pojedel. Podobno je bilo v zahodnem delu Kenije, kjer je veljalo, da bo nemirnega otroka pojedla hijena. Tudi zelo znana britanska uspavanka otroka straši (na nekoliko bolj nežen in prijazen način), da bo padel iz zibelke.

Strokovnjaki s področja psihologije strašljivost nekaterih uspavank razlagajo s tem, da je nočni čas običajno povezan s temo in posledično s strahom. Globlji pomen vseh uspavank, tudi tistih strašljivih, pa vendarle zmeraj izraža ljubezen, nežnost in skrb. Čeprav se svetovne kulture razlikujejo med seboj, so osnovne značilnosti vseh uspavank podobne. Matere po vsem svetu uporabljajo podobno melodijo, ritem in način petja, besedila so zelo preprosta, vsebina uspavank pa je pogosto vzgojna. Petje otroku je namreč povsem naraven in zelo efektiven način podajanja novih besed in vsebin, saj je večina otrok zelo muzikalnih in imajo prirojen občutek za ritem. Tudi če starši ne pojejo, ampak pripovedujejo pravljico, je način naracije melodičen. Z razvojem in funkcijo uspavank se je ukvarjal tudi španski pesnik Federico Garcia Lorca in zastavil teorijo, s katero se strinja tudi sodobna znanost, da je eden glavnih namenov uspavanke, da skozi starši, najpogosteje mama, izražajo svojo skrb. Iz tega je sklepal, da uspavanke delujejo terapevtsko tudi na starše.

KAJ JE DOMIŠLJIIJA?

Sodobna psihologija domišljijo obravnava v okviru procesov mišljenja. In čeprav so v družbi odrasli ljudje z razgibano domišljijo označeni kot neresni in nezreli, je treba razumeti, da bi brez domišljije ne nastalo nobeno umetniško delo, pa tudi znanstveno ne.

Strokovnjaki pojasnjujejo, da domišljija uravnava razvoj intelekta, razvija ustvarjalnost, hkrati pa otrok s pomočjo domišljije sprošča svoje strahove in pritiske ter se tako sooči s situacijami, ki jim v realnem svetu še ni kos. Socialna čustva, kot so ljubezen, sovrašтво, sočustvovanje, so namreč tista, ki pri domišljijski igri otroka najbolj izstopajo.

»Domišljija je vse. To je predogled velikih stvari, ki jih prinaša življenje. Domišljija je pomembnejša od znanja.«
(Albert Einstein)

LOVILEC SANJ

Lovilec sanj je v kulturah ameriških domorodcev ročno izdelan predmet, sestavljen iz obroča, v katerega je vpletena mreža. Na obroču, ki je po tradiciji narejen iz vrbe, so obešeni različni predmeti, največkrat peresa. Indijanci namreč verjamejo, da so sanje sporočila duhov iz onstranstva in da lovilci sanj privlačijo sanje v mrežo – dobri duhovi najdejo pot skozi mrežo in v obliki dobrih sanj lebdi nad spečimi, slabi pa se ujamejo vanjo in slabe sanje izginejo.

Nekoč so lovilce sanj izdelovali samo šamani oziroma obredni zdravilci; za ženske so uporabili sovino pero, ki je simboliziralo modrost, za moške pa orlovo, ki je simboliziralo pogum.

O nastanku lovilca sanj kroži veliko legend. Ena najbolj znanih pripoveduje o šamanu, ki je zbolel in se okužil s slabimi sanjami. Odšel je v gozd in preden je pod drevesom zaspal, je na vejo obesil zdravilno kolo, ki naj bi ga pozdravilo. Ponoči je pajek v kolesu spletel mrežo in samo na sredini pustil luknjico. Isto noč je spečega šamana preletela sova in odvrгла pero, ki se je ujelo na sredino pajkove mreže ter tam obviselo. Ko se je šaman zgodaj zjutraj prebudil, je bil osvobojen slabih sanj. Ozrl se je v nad seboj obešeno kolo in ko je zagledal pajkovo mrežo in pero, ki je viselo iz nje, je doumel pomen obojega. Svojo ozdravitev je pripisal lovilcu sanj in legendo začel širiti naprej. Od tedaj se lovilec sanj uporablja kot zaščita spečih.

NAMIG ZA IZDELAVO

Legenda ameriških staroselcev iz naroda Ojibwe priča, da so bili prvotni lovilci sanj pleteni v obliki pajkove mreže. Ta se je z obročem iz vrbe stikala na osmih točkah – v počastitev osmih pajkovih nog. Obešali so jih nad ležišče. Priporočeno pa je, da se lovilca sanj vsake toliko očisti slabih energij, in sicer tako, da se ga postavi na sonce ali prekadi z žajbljem. Lovilec sanj naj visi nad posteljo; ker ljudje sanjamo vsak svoje sanje, se lovilca sanj ne posoja.

Vzemi vejico drevesa, najboljše vrbe. Upogni jo v krog in ga skleni. Namesto vrbove vejice lahko uporabiš že narejen krog ali si ga izrežeš iz kartona ter ga oviješ s prejico. Nato krog prepleti z vrvico ter nanjo obesi peresa in kamenčke ali druge, tebi ljube predmete.

GRADIVO PRIPRAVILA Tanja Lužar

**LUTKOVNO
GLEDALIŠČE
MARIBOR**